

ББК 67.9(4УКР)305

УДК 349.2

Рекомендовано до друку:
Рішенням виконкому Української
асоціації фахівців трудового права,
протокол № 3 від 24.05.2012 р.

Трудове право в контексті розбудови громадянського суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції; м. Путивль, 14-16 червня 2012 р. /За ред. проф. В.С. Венедіктова. – Путивль: Українська асоціація фахівців трудового права, Сумський національний аграрний університет, Путивльський коледж Сумського національного аграрного університету. – 2012. – 294 с.

Розглянуті проблеми трудового права в умовах розбудови громадянського суспільства в державі, а також інші правові питання науки трудового права та права соціального забезпечення, пов'язані з виникненням нових суспільно-економічних відносин в Україні і Росії.

Особлива увага приділена теоретичним аспектам вдосконалення змістовності інститутів трудового права України та ролі права соціального забезпечення в реалізації соціальних прав людини.

У зв'язку з появою нових та оновленням існуючих понять і суспільних відносин, що потребують сучасного визначення і правового регулювання, висловлені ідеї та надані відповідні пропозиції щодо удосконалення національного законодавства України в умовах розвитку ринкової економіки.

Тексти доповідей і наукових повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції

ББК 67.9(4УКР)305

- © Українська асоціація фахівців трудового права, 2012
- © Сумський національний аграрний університет
- © Путивльський коледж Сумського національного аграрного університету

ЗМІСТ

ДОТРИМАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ –
ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА

Венедіктов В.С. Роль науки трудового права в контексті розбудови громадянського суспільства	10
Андрій В.М. Форми захисту трудових прав працівників: основні теоретичні аспекти	16
Харченко В.Б. Правова держава та громадське суспільство: єдність, взаємозв'язок та співставлення інституцій	20
Бурак В.Я. Заборона дискримінації у проекті Трудового кодексу України	23
Бушенко П.А. К вопросу о правомочиях работодателя в сфере непосредственного производства	27
Венедіктова В.М. Потреби та інтереси людини в трудових відносинах як чинники соціальних цінностей громадянського суспільства	31
Венедіктов С.В. Щодо концептуальних засад правового регулювання трудових правовідносин в Україні	34
Гончарова Г.С. Про деякі аспекти впровадження національної рамки кваліфікацій	38
Кожушко С.І. Організаційно-трудова правовідносина як складова предмета трудового права	42
Костюк В.Л. Трудова-правові повноваження професійних спілок у контексті розбудови громадянського суспільства	44
Мірошніченко О.А. Порівняльний аналіз деяких норм чинного КЗпП України та Проекту Трудового кодексу України, що регулюють працю жінок-матерів	48
Мовчан А.О. Важливість заборони непрямой дискримінації жінок при розбудові громадянського суспільства	51
Смолярова М.Л. Мотивація продуктивної праці за допомогою правових стимулів	56
Стадник М.П. Міжнародно-правові засади діяльності профспілок як механізм розбудови громадянського суспільства в Україні	60
Чистолінова О.С. Охорона праці в контексті розбудови громадянського суспільства	64
Волохов О.С. Вплив актів міжнародної організації праці на трудове законодавство України у питаннях свободи об'єднання та ведення колективних переговорів	67

правив матеріали цієї справи в порядку інформування. Але цікавим в цій справі є те, що Європейський суд з прав людини висловив дорікання, що національні суди не вчинили жодної спроби розглянути позов заявника з точки зору конституційності законодавства, що було застосовано при зарахуванні їй пенсії. Попри те, що заявниця в кожній судовій інстанції наголошувала на цьому питанні посилаючись на п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини [3].

Виникає питання, чи дійсно національні суди мали підстави ініціювати та відкривати конституційне провадження і чи є підстави вважати дії судових органів такими, що не відповідають Конституції України.

Перш за все зауважимо, що такі конфліктні ситуації генерує сама держава, а не судові і не пенсійні органи. Судові органи опинились у такій ситуації, що вони є правопорушниками, або порушують законодавство про пенсійне забезпечення, або норми Конституції. І такі випадки не є поодинокими.

Аналогічна ситуація виникає у зв'язку з невиконанням Закону України «Про соціальний захист дітей війни». Спори виникли у зв'язку з тим, що вищесказаним законом було встановлено доплату до пенсії у розмірі 30% мінімального розміру пенсії, але ця вимога закону не виконувалась і не виконується зараз. Держава приймає закон про державний бюджет і встановлює інші норми доплати до пенсії дітям війни, а саме: 10 відсотків від прожиткового мінімуму. І у зв'язку з цим діти війни знов звернулися до судових органів із позовами, у яких вимагали зобов'язати пенсійні органи збільшити пенсії саме на 30% згідно з законом. Зараз в судах перебуває понад 40% таких судових справ. Сталося так, що деякі суди виносили рішення, відповідно до яких, вони зобов'язали пенсійні органи зробити перерахунок призначеної пенсії і збільшити на 30%. І деякі діти війни отримали надбавку. Але останнім часом суди відмовляють в задоволенні вимог, мотивуючи відмову відсутністю коштів, джерел фінансування, непередбачених в законах про державний бюджет, пропуском строку по пред'явленню позову, відсутністю конкретної суми, тощо.

Аналогічні спірні ситуації виникають у зв'язку з призначенням та перегляду розгляду пенсій учасникам і ліквідаторам аварії на Чорнобильській АЕС. За минулий рік у суд із позовами на Пенсійний фонд звернулося 3,1 млн. громадян; загальна сума їхніх вимог становила 9,4 млрд. грн. Із цих понад трьох мільйонів позивачів лише ліквідаторів і постраждалих від аварії на ЧАЕС було 408,2 тис. осіб. Сума їхніх позовів сукупно становила 4,8 млрд. грн. Окрім того, на початок 2011 р. ще не було розглянуто 53, 9 тис. справ із сумою вимог близько 900 млн. грн.

Через колізію в законодавстві суди масово ухвалювали рішення за спрощеною процедурою на користь позивачів, спрямовуючи їх до негайного виконання. Часто – з компенсацією за декілька минулих років, починаючи з 1996-го, 1997-го, 2000-го. Суми, які відсудили окремі громадяни, сягали 700-800 тис. грн.

За 2011 рік Пенсійний фонд України виконав судові рішення на 5,9 млрд. грн. Це в кілька разів більше, ніж за три попередні роки. Треба зазначити, що під час фінансування виплати пенсій і грошової допомоги Фонд діє відповідно до бюджетних призначень. Тобто чітко дотримується норм про державний бюджет України, використовуючи кошти в розмірах і на цілі, що визначено в ньому [4].

Отже, розгляд у судах спорів щодо реалізації конституційного права на соціальний захист є необхідним. Держава повинна переглянути та більш конкретизувати норми Конституції України. Це дасть змогу вирішити конфліктні ситуації щодо питань регулювання соціальних виплат.

Список літератури: 1. Закон України «Про державний бюджет України» на 2012 рік // із змінами внесеними згідно із Законом № 4647-VI від 12.04.2012 2. Конституція України. Науково-практичний коментар // редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право. – 2011. – 1128 с. 3. Вищий адміністративний суд України // Лист від 06.05.2011р. № 622/11/13-11. 4. «Пенсійний кур'єр» від 3 лютого 2012 Ст.3

К.В. ДЕНИСЕНКО

Чернігівський державний технологічний університет

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ

У грудні 1990 р., згідно з постановою Ради міністрів УРСР та Ради Федерації незалежних профспілок України, було створено Українське республіканське відділення Пенсійного фонду СРСР, від якого веде свою історію Пенсійний фонд України. Створення нової фінансової структури в незалежній Україні було вимогою часу: суспільство потребувало розбудови пенсійної системи, яка ґрунтувалася б на принципах соціальної справедливості [1].

Правовий статус Пенсійного фонду на сьогодні є малодослідженим, проте окремі аспекти діяльності фонду досліджували О. Гуменюк, Г. Белінська. Однак цілісне дослідження правового статусу Пенсійного фонду не проводилось. Завданням цієї статті є спроба визначити особли-

вості правового статусу Пенсійного фонду, а також визначити його місце в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Становлення Пенсійного фонду України, як центрального органу виконавчої влади, триває й досі. У своїй діяльності Пенсійний фонд керується Конституцією України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства соціальної політики України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України та Міністра [2]. Правовий статус фонду визначений розділом VIII Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Так, статтею 58 визначено, що Пенсійний фонд є органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, провадить збір, акумуляцію та облік страхових внесків, призначає пенсії та підготує документи для її виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснює адміністративне управління Накопичувальним фондом та інші функції, передбачені Законом і статутом Пенсійного фонду [3]. В даному формулюванні просліджується певна не зрозумілість (Пенсійний фонд є органом, який здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду), з чого чітко не можна зрозуміти, хто ж здійснює контроль за цільовим використанням коштів фонду, тобто з даної редакції статті виходить, що Пенсійний фонд «сам себе контролює».

Вищезазначеною статтею передбачено, що Пенсійний фонд є самоврядною неприбутковою організацією і здійснює свою діяльність на підставі статуту, який затверджується його правлінням. Проте, законодавець чітко не прописав вичерпний перелік положень, які повинен містити статут. Так, ч. 2 ст. 58 передбачено, що статут Пенсійного фонду повинен містити дані про: найменування та місцезнаходження Пенсійного фонду; напрями діяльності Пенсійного фонду; права, обов'язки, відповідальність Пенсійного фонду; органи управління Пенсійним фондом, їхні права, обов'язки відповідальність; порядок прийняття рішень правлінням Пенсійного фонду двома третинами від загальної кількості голосів та більшістю голосів від кожної сторони тощо, а також інші положення, що стосуються діяльності Пенсійного фонду.

Слід звернути увагу на абз. 3 ч. 1 ст. 58, де сказано, що Пенсійний фонд набуває статусу юридичної особи з дня реєстрації статуту в спеціально уповноваженому органі виконавчої влади (при цьому, законодавець

не уточнює в якому саме органі) Статтею 80 Цивільного кодексу України передбачено, що, юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правосдатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді [4]. З даного положення випливає, що Пенсійний фонд є учасником цивільних відносин, який має цивільні права і наділений цивільними обов'язками та несе відповідальність у разі їх невиконання.

Ч. 2 ст. 59 Закону, передбачено, що органами управління Пенсійного фонду є правління та виконавча дирекція Пенсійного фонду. Є дещо незрозумілим, чому ж законодавець не включив до органів управління Пенсійного фонду Наглядову раду Пенсійного фонду, адже остання, певною мірою, наділена управлінськими повноваженнями. На підтвердження нашої думки наведемо положення статті 68 Закону, де сказано, що Наглядова рада погоджує бюджет Пенсійного фонду і схвалює звіт про його виконання протягом десяти робочих днів з дня їх отримання та подає зауваження і пропозиції правлінню Пенсійного фонду; заслуховує звіти правління та виконавчої дирекції Пенсійного фонду з питань виконання завдань Пенсійного фонду і використання коштів Пенсійного фонду, дає відповідні рекомендації; у разі потреби вимагає від правління Пенсійного фонду проведення аудиторської перевірки діяльності Пенсійного фонду або окремих напрямів його роботи; порушує перед правлінням Пенсійного фонду питання про звільнення та притягнення до відповідальності директора виконавчої дирекції Пенсійного фонду та його заступників, керівників територіальних органів Пенсійного фонду в разі невиконання або неналежного виконання покладених на них обов'язків тощо. Враховуючи вищевикладене, можна сказати, що Наглядова рада є органом управління Пенсійного фонду, тому вважаємо, що частину другу ст. 59 доречніше було б викласти в такій редакції: «Органами управління Пенсійного фонду є правління, виконавча дирекція та Наглядова рада Пенсійного фонду». Слід звернути увагу, що законодавець не зацікавив членів правління та Наглядової ради матеріальною винагородою, адже свої повноваження вони здійснюють на громадських засадах.

Необхідно зазначити, що з прийняттям Закону України «Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 1 січня 2011 р. [5] повноваження Пенсійного фонду дещо розширились, у зв'язку з чим, він набув контролюючих повноважень. Згідно зі ст. 13 вищезазначеного Закону, фонд має право отримувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій тощо відомості про нарахування, обчислення і сплату єдиного внеску, а також інші відомості, необхідні для виконання

Пенсійним фондом функцій, передбачених законом; проводити перевірку на підприємствах, в установах і організаціях, у фізичних осіб-підприємців бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів про нарахування, обчислення та сплату єдиного внеску, достовірності відомостей, поданих до Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, отримувати необхідні пояснення, довідки і відомості (зокрема письмові) з питань, що виникають під час такої перевірки; вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також від фізичних осіб-підприємців усунення виявлених порушень законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, вилучати в установленому законодавством порядку у підприємств, установ і організацій, фізичних осіб-підприємців копії документів, що підтверджують зниження розміру заробітної плати (доходу) та інших виплат, на які нараховується єдиний внесок тощо. Також покладено право застосовувати заходи впливу та стягнення як на платників єдиного внеску, так і до банків.

Можна сказати, що із запровадженням єдиного соціального внеску Пенсійний фонд України зайняв домінуюче місце в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування поряд з такими фондами як Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, так як саме перший здійснює ведення обліку платників єдиного внеску, забезпечує збір та ведення обліку страхових коштів, контроль за повнотою та своєчасною їх сплатою, веденням Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування тощо.

Підбиваючи підсумок, можна зазначити, що становлення Пенсійного фонду як органу, що здійснює управління солідарною системою, ще не завершено. Проте, проаналізовані особливості правового статусу фонду дозволяють сказати, що Пенсійний фонд посідає одне з центральних місць в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Список літератури: 1. Двадцять років бездоганної праці // Пенсійний кур'єр. – 2010. – 51 (397). 2. Положення про Пенсійний фонд України: затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 № 384/2011. 3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003р.//Відомості Верховної Ради України. – 2003 - № 49-51. – ст.376. 4. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє перероблене та доповнене – Х.: ТОВ «Одісей», 2006. – 1200 с. 5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI.

О.М. КРУГЛОВ

Дніпропетровський університет внутрішніх справ

ГАЛУЗЕВА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ АНАЛІЗУ ПРЕДМЕТУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Одним з головних завдань будь-якої юридичної навчальної дисципліни є формування в свідомості студента системи знань з дисципліни. Зважаючи на величезний обсяг матеріалу (як нормативного так і доктринального), який необхідно опрацювати майбутньому юристу, слід зазначити, що механічне запам'ятовування його є тупиковим напрямком навчання. Головною рисою, що характеризує юриста-фахівця, є вміння орієнтуватися в системі чинного національного законодавства і застосовувати до конкретної життєвої обставини тих правових норм, які найбільше відповідають суті правовідношення. Зробити це ефективно і без помилок можна тільки за наявності сталого механізму (логіки) галузевого відмежування сфери дії окремих нормативно-правових актів. А отже, питання про галузеву належність тієї чи іншої сукупності правових норм, має не тільки теоретичне значення, але і чітко виражене практичне: вміння швидко і правильно застосувати для вирішення конкретної проблеми тієї чи іншої норми права, вчасно змінити позицію в суді для найкращої реалізації інтересу зацікавленої особи (клієнта), є показником високого рівня фахівця у галузі права.

Необхідно відзначити, що однією зі сфер, де проблема галузевого відмежування стоїть найбільш гостро є соціальне страхування.

Справа в тому, що правові норми, які регулюють суспільні відносини в сфері організації системи акумулювання коштів платників ЄСВ для мінімізації окремих соціальних ризиків, є неоднорідними за своєю юридичною природою з точки зору їх належності до тієї чи іншої галузі права.

Так суспільні відносини, що виникають в процесі діяльності органів державної виконавчої влади (Пенсійний фонд України) щодо здійснення заходів у сфері соціального страхування, є адміністративно-правовими. До цієї групи відносин, які у порівнянні з трудово-правовими, мають яскраво виражений зовнішній характер, слід віднести суспільні відносини, що виникають між окремими структурними підрозділами органів державної виконавчої влади (КМУ – Пенсійний фонд, Пенсійний фонд – його структурні підрозділи).

Що стосується суспільних відносин, які виникають між пенсійним